2023'E DOĞRU; TÜRK EĞİTİMİNİN DÜNÜ BU GÜNÜ VE YARINI

SOSYAL BİLİMLER

II. MAARİF KONGRESİ ANISINA

13 - 18 TEMMUZ 2021
ANKARA

www.maarifkongresi.com
www.turkegitimsen.org.tr

TÜRK EĞİTİM-SEN GENEL MERKEZİ YAYINLARI

©Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi, 2021.

Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi yayınlarının tamamının veya bir kısmının yayımcının yazılı izni olmadan herhangi bir yolla çoğaltılması yasaktır. Yayımların fikri sorumluluğu ve imla tercihi yazarlarına aittir. Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi yayınlarında yer alan başka kaynaklardan alınmış tablo, resim ve benzeri şeylerin yasal kullanım sorumluluğu yazarlarına aittir.

ISBN: 978-605-73787-6-7

TÜRK EĞİTİM-SEN GENEL MERKEZİ YAYINLARI

Kapak ve Sayfa Tasarımı:

Fatih Taha AKALAN

Editörler

Doç. Dr. Yılmaz YEŞİL

Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM

Doç. Dr. Ünsal Yılmaz YEŞİLDAL

Doç. Dr. Onur Alp KAYABAŞI

İletişim Adresi:

Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi

Erzurum Mahallesi Talatpaşa Bulvarı No:160 Kat:6 Cebeci/ANKARA

Tel: 0 312 424 09 60 (8 Hat) Belgegeçer: 0 312 424 09 68

Genel Ağ: http://www.turkegitimsen.org.tr

elmek: iletisim@turkegitimsen.org.tr

Ankara-2021

İçindekiler

Prof. Dr. Tahir ORUCOV / Araştırmacı-muhabir Aqil MEHERREMOV
Kur'an-ı Kerim'de Öğretme ve Öğrenme Konuları 23

Dr. İlyas PÜR
Bireysel Açıdan Dinin Özbenlik Gelişimine Etkisi 35

Prof. Dr. Burhan BALTACI
Türk Eğitim-Sen'in Düzenlediği 2015 "Türkiye'de Din Eğitimi Çalıştayı" ve "2023'e Doğru Türkiye'de Din Eğitimi ve Değerler Eğitimi" Çalıştayı Arasındaki Süreçte Türkiye'de Din Eğitiminde Gelişmeler 45

Dr. Naile BALTACI 55
Son Dönem Gönüllü Halk Eğitimcisi Mehmet Feyzi Efendi'nin Odasına Astırdığı Levhalar ve Din Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi 55

Prof. Dr. Nurullah ALTAŞ
Din Eğitimi Gençleri Dindarlaştırır mı? 63

Dr. Eray DEMİRÇELİK
Pandeminin Eğitimsel Etkileri: Kriz Fırsata Çevrilebilir mi? 93

Dr. Eray DEMİRÇELİK
Cumhuriyetin 100. Yılında Türk Eğitim Sendikacılığı 99

Uzm. Rabia Aslıhan TÜRKMEN 107
Milliyetçi-Aydın Türk Kadınlarının Eğitim İle İlgili Düşüncelerinin Milli Eğitim Politikalarına Etkileri: Müfide Ferit ve Halide Edip Üzerinden Bir Değerlendirme 107

Doç. Dr. Hüseyin MERTOL / Berna ARIKAN
Tokat'ın Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Gelişiminde Üniversitenin Etkileri 121

Nurullah KILINÇ
Kültürel Bir Miras Olan Enikli Kapı Fenomeninin İmgesel Metefor Olarak Kahramanmaraş Halkının Algı ve Tutumları Çerçevesinde Değerlendirilmesi 155

Hüseyin MERTOL / Yusuf ÇETİN
Bir Kültür Aktarımı Olarak Türkiye'de 1990 Öncesi ve Sonrası Ad Verme Geleneğinin Değişimi 175

Murat ŞAHİN
Değerler Eğitimine Yönelik Kültürel Bir Modelleme 191

Hüseyin MERTOL / Yunus ERGÜN / Yeşim TOĞAYDİLBAŞ
Coğrafi Öğe ve Unsurlarla Tokat Yöresi Halk Oyunları 211

Dr. Öğretim Üyesi Tuğba AKKOYUN KOÇ
Güney ve Kuzey Azerbaycan Bilmecelerinde Anne-Baba-Çocuk Göstergeleri Üzerine 227

Selen YAKAR
Cengiz Aytmatov'un Romanlarında Sovyet Rejimine Karşı Türk Millî Kültürünün Aktarılması Sorunu 247

Hakan ALPTÜRKER
Kültür Profesyonelleri Olarak Belediyeler 255

Ayşe UĞURELİ / Tülin GÜMÜŞ
Görsel Temsiliyet ve Kültür Aktarımı İlişkisi Bağlamında Osmanlı Devleti'nin Katıldığı Evrensel Sergi Ve Fuarlar 265

İbrahim Caner TÜRK
Evliya Çelebi'nin Gözlemleriyle 17. Yüzyılda Osmanlı Coğrafyasında Devrin Bilginleri-Eğitimcileri ve Halkın İrfanı 283

Dr.Vusal ZULFUGAROV
Türkiye ile Sovyet Azerbaycanı Arasında Eğitim Alanındaki İlişkiler
(XX Yüzyılın Başları) 291

Şemsi YUMUŞAK
21. YY'da Örgütsel Değişim Yönetimi ve Değişim Ajanlarının Rolleri 305

Adem UZUN
Ataların Dilinden Anadolu Masalları 317

Mahmut BABACAN
Emrah Bilge Merdivan'ın Hikâyelerinin Değerler ve Karakter Eğitimi Bakımından
İncelenmesi 347

Asuman YAPRAK / Esin KARACAN YÜCEDAĞ
Almanca Ders Kitabı "Menschen"nin Sosyo-Kültürel Öğelerin Kullanımı
Bakımından İncelenmesi 361

Refide SAİNİ 383
Makedonya'da Türkçe Yayın Yapan Bir Dergi ve Değerler: İlhami Emin Örneği 383

Fatih KOÇ
Kamu Yönetiminde Yaşanan Paradigma Değişiminin Yükseköğretim Sistemi
Üzerine Etkileri:1980-2020 Dönemi 401

Doç. Dr. Ömer SOLAK
Antik Bilgelik Edebiyatından Kişisel Gelişim Kitaplarına: Sebaytlardan Bugüne 423

Dr. Berrin SARITUNÇ
Kültürel Aktarımın Zamansal Evreni: Sosyal Medya Uygulamaları 441

Erol TURAN / Şelale TURAN / Ali TURAN
Kamu Yönetiminde Yönetişim Reformları Bağlamında Eğitim Yönetişimi Uygulamaları 453

Doç. Dr. Ümmügülsüm CANDEĞER
Mektepli Türküler 473

Yaşar ABANUS / Dâhiye KARAGÜLLE
Sivas İdadisi Künye ve Şahadetname Defterlerine Göre Osmanlı Taşrasında İdadi Eğitimi (1892-1905) 489

Kemalettin KUZUCU
Meşrutiyet'in Yakıp Cihan Harbi'nin Söndürdüğü Ateş: 1912 Tarihli Sivas Talebe Cemiyeti (1912-1914) 533

Dr. Dönay Nisa KARA / Uzm.Esin Fatma ARSLAN
Kadınların Dijital Şiddete Uğramalarının Ruhsal Durumlarına Etkileri 553

Murat KARATAŞ
Tek Parti Döneminde Köyü Dönüştürme Çabasının Bir Aracı Olarak Köy Enstitüleri ve Pazarören Köy Enstitüsü 563

Sefa YÜCE
Edebiyatın Sanata Katkısı 587

EDEBİYATIN SANATA KATKISI

Sefa YÜCE[1]

Öz

Sanat, güzelliği ifade eder. Sanat bir bakıma görme işidir. Görmeyi bilmek ve hissetmek sanatkârın işidir. Sanat, bir terkip ve yaratıcılıktır. Bu yönüyle güzel sanatları oluşturan bütün unsurların birbiriyle organik bağı vardır. Edebiyat, resim, müzik, sinema, tiyatro ve mimari birbirini bütünleyen sanat dallarıdır. Sanat eğitimi, bireyi yaşamın dar kalıplarının dışına çıkarır ve ona yeni seçenekler sunar.

Edebiyat eğitiminin sanata önemli katkısı vardır. Edebiyat, bireye estetik zevk edinimi ve estetik düşünme becerisi kazandırır. Aynı zamanda sanat ve edebiyat, insanın yaşadığı dünyadan, bu dünyanın hallerinden ve varoluş biçiminden bahseder. İnsan, kendini dille ifade eder. Dil, edebî eserde izafi bir niteliğe dönüşür. Birey, bu izafi yapıyı aşmaya çalışır. Çünkü edebî eserin kodları vardır. Bu kodların doğru algılanışı ve çözümü bireyin donanımına bağlıdır. Şairler, yazarlar dil vasıtasıyla hayatı yeniden kurarak bilinç düzeyini inşa etmeye çalışırlar.

İnsanın olduğu her yerde güzellik fikri vardır. Sanat ve edebiyat, bize insanın gizemli olan iç dünyasının kapılarını açar. Edebî eserler vasıtasıyla şair ve yazarlar hayatı yeniden dönüştürür ve değiştirirler. Edebiyat, sinema, tiyatro ve müziği besleyen önemli bir kaynaktır. Bir nevi onların gelişimini sağlayan verimli bir toprak gibidir. Antik Çağ'dan günümüze gelinceye kadar kültür ve sanatın gelişiminde edebiyatın önemli katkısı vardır. Bu bakımdan edebiyat öğretimi mühim bir yer tutar. Edebiyat öğretimimin amacı "kültürel yönden iyi yetişmiş, estetik duygusu, eleştirel düşünme yetisi ve bakış açısı gelişmiş bireyler yetiştirmektir." Bu anlayışla yetişen bireyler, özgün eserlerin ortaya çıkmasına katkıda bulunurlar.

1 Prof. Dr. Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi, sefayuce@gazi.edu.tr

Türk eğitim sisteminde edebiyat ve sanat eğitiminin istenilen düzeyde olmadığı bir gerçektir. Hâlâ ana dilini gerektiği gibi öğretememenin sıkıntıları yaşanıyor. Estetik zevk ve estetik düşünceden mahrum yetişen genç bireyler, doğaya, insana ve diğer canlılara gerekli sevgi ve saygıyı göstermiyorlar. Cumhuriyeti kuran irade, edebiyat ve sanat eğitimine büyük önem vermiş, sanatsal faaliyetleri gelişmenin ve ilerlemenin itici gücü olarak görmüştür. Atatürk, yaptığı konuşmalarda sanatın önemini belirtmiş ve sanatı yüceltmiştir. Edebiyat öğretiminin, sadece bir kültürel kazanım olmadığı, bir yönüyle de sanatsal kazanım olduğu unutulmamalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sanat ve edebiyat, estetik zevk, edebiyat eğitimi.

LİTETATURE'S CONTRIBUTION TO ARTS

Abstrac

Art is the expression of beauty. In some ways art is a way of seeing. Knowing how to see or to feel is the practice of the artist. Art is creativeness and a composition. To this regard all of the aspects that establish the fine arts have an organic relation. Literature, drawing, music, cinema, theatre and architecture are the branches of art that complement one another. Arrt education carries the individual out of the narrow lines of the life and offers new options to the individual.

Literature education is a significant contribution to art. Literature makes the individual gain aesthetic pleasures, tells about the life in which the individual is living in and tells about the states and the way of existence of that world. Humans express themselves through literature. Language coverts into a relative quality in works of literature. The individual tries to surpass this relative structure. Because there are codes of the literature work. The right perception of these codes and solution of such codes depends of the qualities that the individual bares. Poets, writers reconstruct the life through language thereby they try to rebuild the level of consciousness.

There is the idea of beauty everywhere where human exists. Arts and literature open the gateways to the mystical inner world of human. Through literature poets and writers re-transform and change the life. Literature is the most significant source that feed cinema, theatre and music. Literature is in some ways like the soil which support growth. Literature has important contribution to the development of arts since antic ages. Regarding from this point literature education holds an important place. The aim of literature education is to raise individuals who "are educated well in cultural means, who has gained critical thinking on sense of aesthetics, who have a highly developed perspective". The individuals who are raised with such perspective contribute to set forth genuine works of art.

It is a reality that Turkish education system and education of arts is not at the requested level. There are still problem due to insufficient learning of the native language. Young individuals who are raised in a manner lacking aesthetic pleasure and aesthetic thinking do not reveal the requested level of love and respect to the nature, to other human beings and other living things. The powers; which founded the Republic; has paid significant importance to literature and arts education; and found that the artistic activities are the motivating power of development and progress. Atatürk, in his speeches stated the importance of arts and honored arts. It must not be forgotten that literature education is not only a cultural gain but in some ways it is an artistic gain.

Key Words: Art an literature, aesthetic pleasure, literature education.

Giriş

Sanat, insana özgüdür, duyguları harakete geçirir ve insandaki iyi hasletleri canlandırır. Her sanat insanı, içinde yaşadığı toplumun sosyokültürel değerleri ile beslenir. O değerlerle kendini inşa eder ve biçimlendirir. Sanat aynı zamanda bir duygu, düşünce tasarım ya da güzelliğin ifadesidir. Sanatın temel işlevi güzeli meydana getirmek ve onun terkibini oluşturmaktır. Bu bakımdan sanat, dinleyen ve görende estetik zevk ve heyecan yaratır.

Sanat "eserlerindeki güzelliği anlamak ve ondan haz almak toplumun genel seviyesine ve bireylerin estetik kültür ve eğitimine bağlıdır. Bunun içindir ki sanat eserleri içinde doğduğu toplumun ortak eğilimlerini yansıtır (Sena, 1972:88). Güzel sanatlar, kendi içinde organik bir bütünlük arz eder. Edebiyat, tiyatro, sinema, resim, müzik, heykel ve mimarlık birbirini besler ve zenginleştirir.

"Edebiyatçılar, ressamlar, müzisyenler ve tüm sanatçılar hayatı yeniden üretirler, onu bilinç düzeyinde yeniden kurarlar. Biz onların eserlerinde hayatı yeniden keşfederiz. Bu sanatın hayata dönük yüzüdür. Bunu tamamlayan diğer yüzünde ise insanın kendisi vardır.(...) Sanat ve edebî metin, insanın yaşadığı dünyadan, bu dünyanın hallerinden, insan denilen varlığın yeryüzündeki varoluş biçiminden söz eder (Taşdelen, 2013:38-39)" Sanat eserleri, bir esinin, zihinsel yaratıcılığın ve gayretin ürünüdürler. Sanatçı, görmeyi ve hissetmeyi bilendir. Aynı zamanda düşündürürken duygulandıran, duygulandırırken düşündürendir. Bunun yaparken, insanı dar kalıpların dışına çıkartır ve yeni ufukların kapılarını aralar (Uçan, 2013:18).

İnsanlığın gelişim ve dönüşüm sürecinde sanatın önemli bir etkisi vardır. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ifadesiyle "Sanat ölümden sonraki hayattır. Her sanat adamı, devrinin kalabalığı içinde kendisini seçecek, dehâsını anlayacak zamanı düşünür (Tanpınar, 1996:23)."

Geçmişini bilmeyen bir millet geleceğini inşa edemez. Kültür, millî varlığın oluşumunu ve aidiyet duygusunu sağlayan en önemli unsurdur. Bu unsurda edebiyat ve musiki önemli bir yer tutar. Kültür, aynı zamanda şuurlu olmayı öğretir. "Kültürlü olmak demek, tarihin ve eski eserlerin terbiyesini almak, olgunlaşmak, ondan sonra yeni eserler vücuda getirmek veya ruhunu onlara da açmak demektir. (...) Türk milleti tarafından yaratılan sevilen ve benimsenen her şeyi millî varlığımızın bir parçası saymalı, korumalı, geliştirmeli ve yeni eserler vücuda getirmeliyiz (Kaplan, 2013:55)."

Kültür bağlamı açısından bakıldığında sanat bize "hiçbir bilimin yeterince aydınlatamadığı insan gerçekliğini tanıtır. Bu şekilde insanın kendisiyle yüzleşmesini sağlar. Sanat ve özelikle edebî metin insanın yaşadığı dünyadan, bu dünyanın hallerinden, insan denilen varlığın yeryüzündeki varoluş biçiminde bahseder (Taşdelen, 2013: 39)." Sanatın bütün türleri, insanî değerleri bilinç düzeyinde ele alırlar. Bu düzey, hayatı daha iyi yaşamaya yönelik bir anlayıştır. Ayrıca "sanat eserlerindeki güzelliği anlamak ve ondan haz almak, toplumun genel seviyesine ve bireylerin estetik genel seviyesine ve bireylerin estetik kültür ve eğitimine göredir. Bunun içindir ki, sanat eserleri içinde doğduğu toplumun ortak eğilimlerini yansıtır (Sena, 1972:88)."

Batı'da ekollerin gelişiminde edebî eserler önemli rol oynar. Bu eserler vasıtasıyla sosyal ve kültürel yapıda önemli gelişmeler sağlanır. Buna paralel olarak tiyatro, resim ve musiki gibi sanat dalları da ilerleme kaydeder. Edebî eserlerde kullanılan pek çok tekniği bu sanat dalları da kullanır. Romanda, yazarın tasvir ve mekân anlatımı, ressamın bakış açısıyla örtüşür. "Edebiyat görsel sanat ilişkisine en güzel örnek parnasyen şairlerin şiirleridir. Öyle ki şiirlerinde pitoresk görünümü fırça yerine kalem kullanılarak yaratılmış resim tablolarını çağrıştırır. Türk edebiyatında Cenab Şahabettin ve Tevfik Fikret'te aynı özellikleri görmek mümkündür (Günday, 2012: 348)." Hatta Servet-i Fünûn şiiri, resme en yakın anlayışı temsil eder. "Resim, Servet-i Fünûncuların tabiat görüşü üzerinde zannolunduğundan fazla rol oynamıştır. Resim, unsurları seçilmiş, perspektifi tespit edilmiş, renkleri, şekilleri bizzat ressam tarafından tayin edilmiş, bir kelime ile hazırlanmış bir tabiattır. Servet-i Fünûn şairleri ressamın eserini çok defa kelimelerle tasvir ve tefsir etmişlerdir (Özgül, 1997:31).

Resmin uzun süre yasaklanması, kültürümüz açısından menfi sonuçları olur. Yahya Kemal'e göre resmin olmayışı, nesrimizin gelişimini de olumsuz etkiler. Modern edebiyat da resim sanatının özelliklerinden yararlanır ve çağdaş ressamların eserlerinden ilham alarak çağrışımlarıyla zengin hayaller oluşturur. Bu bağ ve ilişki sadece resimle sınırlı değildir. Şiirle musiki de iç içedir. Şiirin güfteye dönüşmesi ve nağme olması bunun bir tezahürüdür. Ayrıca bizim kültürümüzde müzik, Selçuklular döneminde şifahânelerde hastaların tedavisinde de kullanılmıştır. Halk edebiyatında türkü formu, klasik edebiyatta şarkı formu önemli yer tutar. Türkü, anonim olması yönüyle folklorun da zengin Kaynakça ından biridir. Her yönüyle bize aittir ve bizi anlatır. Türküde Türk milletinin hayat felsefesi, yaşama sevinci, hüznü ve elemi dile gelir. Klasik edebiyatımızın bir türü olan şarkı formu da türkü

gibi bizim hayat anlayışımızı yansıtır. Zamanla bu form da türküden etkilenmiş, bestekârlar türkü formunda şarkılar yapmışlardır.

Kültürün ve musikinin gelişimine önemli katkıları olan Hamamizâde İsmail Dede, Zekai Dede, Hacı Arif Bey, Sadullah Ağa, Bekir Ağa, Hafız Post ve Itrî gibi büyük değerlerimiz hakkında yeterince bilgi sahibi değiliz. En büyük bestekârımız diye tanınan Itrî'nin binden fazla eserinden elimizde bugün ancak yirmi eser mevcuttur. Bunların da aslına uygun olduğu münakaşa edilecek bir konudur. Yahya Kemal pek haklı olarak ondan bahsederken diyor ki:

Saklamış kaza ve kader
Belki binden ziyade bestesini,
Bize mirası kaldı yirmi eseri
.....
Ülemamız da bilmiyor kimdi,
O eserler bir define midir,
Bir bilen var mı nerdeler şimdi?
Böyle bir musikiyi örten ölüm
Bir teselli bırakmaz insanda...

(Ediboğlu, 1962:3-5)

Güzel sanatların önemli türlerinden biri de tiyatrodur. Tanzimat Fermanı'nın ilanından kısa bir süre sonra İstanbul'da modern tiyatro gösterimi başlar. 1840 yılından itibaren İtalyan ve Fransız kumpanyaları temsiller vermeye başlarlar. Bu yıldan itibaren İstanbul'da tiyatro binaları yapılmaya başlanır. Bu hareket Türk yazarlarını da harekete geçirir. İlk tiyatro edebiyatı eserleri yazılmaya başlanır. Şinasi *Şair Evlenmesi* adlı eseriyle görücü usulü evliliği gündeme getirir. Bu konunun tartışılmasını amaçlar. Ayrıca yazı dilini konuşma diline yaklaştırır. (Akyüz, 1982:35)." Bütün bu çabalar "Türk Tiyatro Edebiyatı"nın oluşumuna zemin hazırlar. Namık Kemal'in *Vatan Yahut Silistre* adlı tiyatro eseri İstanbul'da sahnelenir ve halk galeyana gelir. Bu taşkınlık ve gösterilerin sonucu Namık Kemal sürgüne gönderilir. Bir tiyatro eseri, kamuoyuna tesir eder ve sosyal hayatı hareketlendirir.

Servet-i Fünûn Edebiyatı döneminde ise tiyatro türü pek ilgi görmez. Bu dönemde roman ön plana çıkar. Halit Ziya, romanlarında sanatı konu edinir. Sanatın önemini belirtir. Onun romanlarının merkez kişileri sanatla uğraşırlar. Şiir, müzik, operet ve tiyatro bu eserlerin kurgusunu oluşturur. Mehmet Rauf da sanatın önemine vurgu yapar. *Eylül* romanının kurgusunu müzik tutkusu oluşturur. Suad ve Necip müzik sayesinde yakınlaşırlar. Necip, Batı müziğini yakından takip eder. Suad ve Necip'in müzik bilgileri üst seviyededir.

İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra kültür ve sanata önem veren süreli yayınlarda büyük bir artış görülür. Bu artışın nedenlerinden biri de istibdat yönetiminin sona ermesi ve denetimin kaldırılmasıdır. Bu dönemin kadınları dergilerde yer alırlar, ayrıca İstanbul hayatını konu alan dergiler okurların ilgisini çekerler. Bu dergiler içinde *İnci, Yeni İnci, Süs* ve *Türk Yurdu* moda, resim ve musiki ağırlıklı içerikle yayımlanırlar (Toprak, 2017:85). Kadınların talebi üzerine 1914 yılında "İnas Sanayi-i Nefise" mektebi açılır ve kadınlar, resme büyük ilgi gösterirler.

Bu dönemin sanatçılarından Mihri Müşfik pek çok ünlünün resmini yapar. Bunlar arasında Servet-i Fünûn topluluğu üyeleri arasında Hüseyin Cahit Yalçın'ın eşi Mevsume Hanım da vardır. Sanatçı, 1918 yılından itibaren Beyoğlu ve Şişli'de resim sergisi açarak kültürel faaliyetlerinin gelişimine katkı sağlar. Mihri Müşfik, "Osmanlı Ressamlar Cemiyeti"nin de üyesidir. Kendisi ayrıca Güzin Duran, Nazlı Ecevit, Belkıs Mustafa, Hale Asaf, Aliye Berger ve Fahrelnisa Zaid gibi önemli sanatçıların arasında bulunduğu öğrencileriyle Türkiye'de kadın sanatçı geleneğini başlatır (Okkalı, 2019: 56).

Mütareke döneminde, İstanbul'da sanatsal faaliyetler düzenlenir. Bu kaotik günlerde başta Galatasaray Lisesi, Nefise-i Sanayi mektepleri sergiler tertip ederler. Sanatsal faaliyetler duraklamaz. Millî Mücadele'nin başarıya ulaşmasından sonra Atatürk ve arkadaşları yeni devleti kültür temeli üzerine inşa ederler. Atatürk'e göre "sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir." Yeni nesil, aynı zamanda güzel sanatların önemini idrak edecek ve bu şuurla yetişecektir. Faruk Nafiz Çamlıbel, *Sanat* adlı şiiri ile bu şuurun poetikasını oluşturur ve millî değerlerimize dönüşün önemini belirtir:

SANAT

Yalnız senin gezdiğin bahçede açmaz çiçek,
Bizim diyarımız da binbir baharı saklar!
Kolumuzdan tutarak sen istersen bizi çek,
İncinir düz caddede dağda gezen ayaklar.

Sen kubbesinde ince bir mozaik arar da
Gezersin kırk asırlık bir mabedin içini.
Bizi sarsar bir sülüs yazı görsek duvarda,
Bize heyecan verir bir parça çini...

Sen raksına dalarken için titrer derinden
Çiçekli bir sahnede bir beyaz kelebeğin;
Bizim de kalbimizi kımıldatır yerinden
Toprağa diz vuruşu dağ gibi bir zeybeğin.

Fırtanayı andıran orkestra sesleri
Bir ürperiş getirir senin sinirlerine,
Istırap çekenlerin acıklı nefesleri
Bizde geçer en hazin bir musikî yerine!

Sen anlayan bir gözle süzersin uzun uzun
Yabancı bir şehirde bir kadın heykelini;
Biz duyarız en büyük zevkini ruhumuzun
Görünen bir köylünün kıvrılmayan belini...

Başka sanat bilmeyiz, karşımızda dururken
Yazılmamış bir destan gibi Anadolu'muz.
Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken
Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz.

Faruk Nafiz Çamlıbel şiir poetikasında, Anadolu gerçeğinden hareket eder ve millî değerlere yer verir. "Anadolu insanın da kendi doğal yapısı içinde, kendi ortamında uyumlu ve mutlu bir duygu, düşünce ve yaşama biçimi dünyasına sahip olduğunu, onu 'uygar Batı'yla tatmin etmenin mümkün olduğunu görür. Bu tip de, mimarî eserler ve camilerdeki Türk-İslâm motiflerinden heyecan duyar. Gösteri sanatlarından biri olan açık alanda, meydanda sergilenen tarihî ve millî çağrışım alanı zengin olan zeybek oyunundan ve milletimizin gerçek yaşantı ve sorunlarından kaynaklanan türkü, ağıt gibi halk müziğinden, salına salına çeşmeye su almaya giden ya da bağ ve bahçede çalışan köylü güzelini izlemekten zevk alır. (...) Batılı kozmopolit aydın ise, Türk milletini, yerli ve millî kökenleri olmayan; tamamen başka bir toplumun, başka bir sosyal yapının, farklı bir dünyanın duyma, düşünce, inanma ve yaşama biçimine uygun bir sanat, edebiyat ve kültür ortamına ve havasına çekmeye, zorlama biçimde batılılaşma sürecine sokmaya çalışmaktadır. Buna karşın şair, bizim millî yapımızın, kültürümüzün, yaşama, duyma, düşünme biçimimizin farklılığına vurgu yaparak bu tutumun gereksizliği üzerinde durmaktadır (Çetin, 2008:72-74)."

Atatürk, "Onuncu Yıl Nutku"nda Türk milletinin tarihi vasıflarından bahseder ve güzel sanatlara vurgu yapar: "Türk milletinin tarihi bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir. Bunun içindir ki, milletimizin yüksek karakterini yorulmaz çalışkanlığını, fıtrî zekâsını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini ve millî birlik duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişâf ettirmek millî ülkümüzdür." Bu vizyon ve anlayış, güzel sanatları eğitiminin gelecek nesiller için önemini vurgular.

Edebiyat eğitimi aynı zamanda sanat eğitimini kapsar ve duyuşsal öğrenme, bunun en temel unsurudur. Bu öğrenme süreci sezgisel değerleri, ahlâk ve erdemi gündeme getirir. Bu yönüyle insanî değerleri bünyesinde barındırır. Türk kültürünün insanî formu, edebiyat eğitiminin içinde yer alır. Edebiyat eğitiminin gayesi, "bireyin iyi yetişmiş, estetik duygusu, eleştirel düşünme yetisi ve bakış açısı gelişmiş, dili doğru kullanan, duygu ve düşüncelerini güzel ifadelerle ortaya koyabilen, öğrendiği edebiyat bilgilerini uygulamada da kullanıp yaratıcılığa dönüştürebilen kendisine, ülkesine ve insanlığa yararlı donanımlı bireyler yetiştirmektir (Günday, 2012:5)."

Edebiyat öğretimi, bireye (öğrencilere) dört ana kazanım sağlamaktadır. Bu kazanımlar şunlardır:

a)Kültürel kazanım,

b)Sanatsal kazanım,

c)Dili kullanma becerisi,

ç)Kişilik kazanımı (Günday, 2012, 3).

Bu bakımdan edebî metinlerin seçimi ve öğretimi çok mühimdir. Atatürk, Millî Mücadele'nin en kaotik günlerinde Ankara'da öğretmenlerle toplantılar yapar. Sorunların çözümü ve atılması gereken adımları değerlendirir. Atatürk'e göre "Bir yolda giden yolcunun ufku değil, ufkun arkasını görmesi gerekir." Çünkü bir millerin geleceği eğitim ve öğretime bağlıdır. Bunun için ilk yapılan iş, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte eğitim seferberliğini başlatmak olur. Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi kurulur. Devlet tiyatroları faaliyete geçer, Ankara'da karma sergileri açılır ve folklor çalışmalarına ağırlık verilir. Atatürk, yeni devletin zihniyet dünyası ve bakış açısını "Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür." sözüyle ifade eder. Kültür, içinde, edebiyatı, dili, tarihi ve güzel sanatları barındıran bir ekosistemdir. Bu yapı, kendi içinde organik bir bütünlük oluşturur.

Atatürk, şair ve yazarlara önem verir, Çankaya'da edipler onun yakınında yer alır. Onlarla fikir alışverişinde bulunur. O, sanatın bir lütuf ve ayrıcalıklı bir vasıf olduğunu bilir. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren başlayan bu atılım sürecinin zaman içinde duraksadığını görüyoruz. Bugün okullaşma oranı yüksek olmasına rağmen güzel sanatlarda istenilen seviyede değiliz. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ifadesiyle: "Bizim güzel sanatlarla aşkımız evlenmemiş bir adamın çocuk yetiştirmek hususunda arzu ve iştiyakına çok benzer. Bir taraftan hakikaten memlekette büyük sanatkârlar yetişmesini, bunların eserlerini anlayacak, beğenecek, münakaşa edecek bir zevkin inkişâf etmesini isteriz, diğer taraftan da bütün bunların hakikat olabilmesi için lâzım gelen ilk ve basit tedbirlerden daima uzakta kalırız. Meselâ hepimiz biliriz ki, sanat zevkinin kurulması, genişlemesi için gözün terbiyesi en mühim şarttır, müzelerin bu hususta büyük rolü vardır. Sanat eserleriyle sık sık temas etmek, hele bizim gibi memleketlerde, ancak onlarla mümkündür. Bilhassa yeni yetişenler çok mühimdir (Tanpınar, 1996:385)."

Bugün, ortaöğretimde anadilimizi gerektiği gibi öğretemediğimiz için yükseköğretimde Türk dili dersi verilmektedir. Sanat eserlerini anlayacak ve onları yorumlayacak nitelikli bireylere ihtiyacımız var. Çünkü "sanat ölümden sonraki hayattır. Her sanat adamı, devrinin kalabalığı içinden kendisini seçecek, dehâsını anlayacak zamanı düşünür (Tanpınar, 1996:23)."

Eğitim kurumlarımız, estetik zevki gelişmiş, çevreye duyarlı bireyler yetiştirmekle sorumludur. Bugünkü gençlik bu anlayıştan yoksundur. Mehmet Kaplan sanat terbiyesinin gerekliliği üzerinde durur ve şu değerlendirmeyi yapar: "Türkiye'de yetişen nesillere sanat terbiyesi vermekle yükümlü olan resim ve edebiyat öğretmenleri de tabiatın güzelliklerine karşı pek duyarlı değillerdir. Tabiatın güzelliklerini de göstermek gerekir. Âlimler nasıl tabiatın gizli kanunlarını keşfederlerse, ressamlar ve şairler de onun fark edilmeyen güzelliklerine dikkat çekerler. Sanat, bizi tabiata ve insana götürmezse neye yarar (Kaplan, 2013:67)."

Edebî metinler, çoklu bakış açısı gerektiren metinlerdir. Bu metinlerin çözümlemelerinde farklı sanatlarla olan bağını da dikkate almak gerekir. Sanata ve kültüre bütüncül

bakış açısıyla bakmadıkça, yeni nesle estetik zevk ve hassasiyet kazandıramayız. Gelişme ve ilerleme birçok parametreleri olan bir süreçtir. İnsanlık tarihi boyunca büyük medeniyetler, sanat eserleriyle kalıcı olmaya çalışmışlardır. Batı medeniyetinin en büyük değişim ve dönüşümü olan "Rönesans" ve "Reform" hareketinin ivmesini güzel sanatlar oluşturur. Onun da merkezinde insan vardır. Merhamet, şefkat, zarafet, nezaket, letafet sevgi, hürmet, hoşgörü ve tevazu gibi erdemler ancak sanat eğitimi ile verilir.

"Yeşili görmeyen göz güzellikten mahrumdur." diyen atalarımız, bizden doğasını koruyan, çiçeğini koparmayan, uçan kuşuna sahip çıkan, kültürel mirasını ve tarihi eserlerini yağmalatmayan şuurlu nesiller yetiştirmemizi bekliyor.

Sonuç

Millî Mücadele'nin kaotik günlerinde ressamlar İstanbul'da resim sergileri açarlar. Bu sergilerde Millî Mücadele'yi destekleyen tematik resimlere yer verirler. Atatürk, Ankara'da öğretmenlerle toplantılar yapar.

Atatürk ve arkadaşları Türkiye Cumhuriyeti'ni kurduklarında ilk yaptıkları iş eğitime öncelik vermek olur. Bu dönemde, güzel sanatlara bütüncül açıdan bakarlar, edebiyattan sinemaya, tiyatrodan müziğe, resimden heykele, mimarlıktan seramiğe kadar her alanda yeni eğitim kurumları açarlar.

Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, konservatuarlar, resim atölyeleri, opera ve bale eğitiminin başlaması, devlet tiyatrolarının kurulması, folklor çalışmalarına öncülük verilmesi bu dönemin önemli atılımlarıdır. Atatürk, resmî konuşmalarında sanatın önemine vurgu yapar, sanatsal faaliyetleri destekler. Tiyatro oyunlarına, resim sergilerine katılmayı bir vazife bilir ve sanatçıları ödüllendirir.

Devlet, kültürel ve sanatsal faaliyetleri destekler, kabiliyete ve liyakata önem verir. Yurt dışına sınavla başarılı öğrencileri gönderir. Fakat bu süreç zaman içinde ciddiyetini kaybeder. Türk eğitim sisteminde yeni arayışlar başlar. Bu arayışlar istenilen sonucu vermez. Bugün de arayışlar devam ediyor. Son yıllarda faaliyete geçen "Güzel Sanatlar Liseleri" sanat ve estetiğin gelişimi bakımından kayda değer bir adımdır. İlk ve ortaöğretimden başlayarak edebî eserlerden haz alan yeni nesiller yetiştirmeliyiz. Biz de, dünyanın gelişmiş pek çok üniversitesinde olduğu gibi kültür kapsamı içinde öğrencilere sanat eğitimi vermeliyiz.

Duyuşsal beceri kapsamında sanatsal değerler ile erdemli yeni yeni nesiller yetiştirmek, Türk eğitim sisteminin vazifesi olmalıdır. Sanatsal faaliyetler, eğitim sisteminde bireyi sosyalleştirdiği gibi verimliliği de artırmaktadır.

Kaynakça

- Akyüz, K. (1982). **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri,** Ankara: Mas Matbaası.
- Cevizci, A. (2010). **Felsefe Sözlüğü,** İstanbul: Paradigma.
- Çetin, N. (2008). **Şiir Tahlilleri,** Ankara: Öncü Kitap.
- Doğan, H. M. (1995). **Retorik (Aristo),** İstanbul: Yky.
- Ediboğlu, E. (1962). **Ünlü Türk Bestekârları,** İstanbul: Ak Kitabevi.
- Günday, R. (2012). **Edebi Metinlerin İncelenmesi Ve Öğretilmesi,** Ankara: Elhan Kitap.
- Kaplan, M. (2013). **Kültür Ve Dil,** İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Okkali, İ.C. (2019). **II. Meşrutiyet Dönemi Resim Sanatında Nesne Ve Özne Olarak Kadın,** İstanbul: Art Sanat.
- Özgül, M. K. (1997). **Resmin Gölgesi Şiire Düştü,** İstanbul: Yky.
- Tanpinar, A.H. (1996). **Yaşadığım Gibi**, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Taşdelen, Vefa (2013). **Felsefeden Edebiyata,** Ankara: Hece Yayınları.
- Toprak, Z. (2017). **Türkiye'de Yeni Hayat**, İstanbul: Doğan Kitap.
- Sena, C. (1972). **Estetik,** İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Uçan, H. (2013). **Dilbilim Göstergebilim Ve Edebiyat Eğitimi,** Ankara: Hece Yayınları.